

Justitiedepartementet

Samtliga kontaktpersoner nås via telefonväxeln på 08-405 10 00 eller via e-post till ju.registrator@regeringskansliet.se

Förteckning över förslag till uppsatsämnen

A. Polisenheten

Tillgång till digital information

Tillgång till information i elektroniska kommunikationer och digitala system är av avgörande betydelse för en effektiv brottsbekämpning. Det pågår en utveckling som innebär att digital bevisning behövs i ökande grad för att utreda brott samtidigt som möjligheterna till tillgång gradvis försämras, bl.a. på grund av teknisk utveckling av exempelvis krypteringstekniker som försvårar användningen av hemliga tvångsmedel. Frågan om brottsbekämpande myndigheters tillgång information är komplex och berör intressen som personlig integritet, samhällets ökande behov av informationssäkerhet, behovet av en effektiv brottsbekämpning, brottsoffers rättigheter, innovation och handel. Frågor som kan analyseras vidare är exempelvis hur dessa olika värden kan vägas mot varandra, vilka rättigheter som berörs samt hur och i vilken grad principer som tillämpats på tidigare kommunikationsformer är tillämpliga på nya tekniker.

(Kontaktperson: Lena Herder)

B. Enheten för domstols- och åklagarfrågor

1. 2019 års Haagkonvention om erkännande och verkställighet av utländska domar på privaträttens område

2019 års Haagkonvention om erkännande och verkställighet är en del av det s.k. domsprojektet inom Haagkonferensen för internationell privaträtt. Konventionen antogs den 2 juli 2019. Inom EU pågår arbete för att EU ska

tillträda konventionen. EU har exklusiv kompetens i frågan och konventionen kommer då att gälla i samtliga EU:s medlemsländer. Hur påverkar konventionen svensk rätt, och vilka författningsändringar kommer att krävas med anledning av konventionen?

(Kontaktperson: Fredrika Johansson)

2. Haagkonferensens domsrättsprojekt

Haagkonferensen för internationell privaträtt har fortsatt arbetet med den delen av det s.k. domsprojektet som behandlar frågan om domsrätt, dvs. vilket lands domstol som ska vara behörig att ta upp en tvist.

- Vilka frågor är viktiga att reglera eller inte reglera i en kommande domsrättskonvention utifrån ett svenskt perspektiv? (jfr t.ex. 10 kap. rättegångsbalken).
- Hur bör en kommande domsrättskonvention förhålla sig till 2019-års Haagkonvention?

3. Verkställighet av internationella medlingsöverenskommelser

Inom FN:s handelskommission UNCITRAL har det tagits fram en konvention om verkställighet av internationella medlingsöverenskommelser, den s.k. Singaporekonventionen. Konventionen ställer andra krav för verkställbarhet av medlingsöverenskommelser än vad som följer av exempelvis lag (2011:860) om medling i vissa privaträttsliga tvister och EU-direktivet om medling (2008/52/EG). Bl.a. innebär vägransgrunderna i konventionen en prövning av överenskommelsens giltighet. Hur förhåller sig konventionen till de nationella förfarandena för att förklara medlingsöverenskommelser verkställbara? Och i vilken utsträckning påverkar konventionen medlingsöverenskommelser som åberopas inom ramen för ett ordinärt tvistemål?

4. Är den fria bevisprövningen hotad?

Den fria bevisprövningen (fri bevisföring och fri bevisvärdering) i 36 kap. 1 § rättegångsbalken är en grundprincip inom svensk processrätt. I andra länder är det vanligare med olika former av bevistillåtighetsregler. Under förhandlingar om nya EU-rättsakter kommer inte sällan förslag som kan inskränka den fria bevisprövningen. Exempel på områden där vi tvingats acceptera vissa avsteg från denna princip finns i prop. 2016/17:9

Konkurrensskadelag. En näraliggande frågeställning är förslag som visserligen inte inskränker den fria bevisprövningen, men som innebär att bevisbörderegler och beviskrav slås fast i EU-rättsakter. Är den fria bevisprövningen hotad? Och hur påverkar inskränkningar i den fria bevisprövningen och reglering av bevisbörda och beviskrav den nationella rätten?

(Kontaktperson för 2–4: Erik Sterner)

C. Enheten för brottmålsärenden och internationellt rättsligt samarbete

1. Effektiva rättsmedel och effektiv bevisinhämtning på straffrättsens område

Effektiv bevisinhämtning spelar ofta en avgörande roll för ett lands möjlighet att förebygga och bekämpa gränsöverskridande brottslighet. Inom EU kan gränsöverskridande bevisinhämtning ske genom en europeisk utredningsorder (direktiv 2014/41/EU). EU-domstolen har nyligen i en dom den 11 november 2021 i mål C-852/19 avgjort att den grundläggande rätten till ett effektivt rättsmedel innebär att en medlemsstat inte får utfärda en utredningsorder för husrannsakan, beslag och vittnesförhör via videokonferens om det i den nationella lagstiftningen saknas rättsmedel mot en europeisk utredningsorder för utredningsåtgärderna.

Särskilt vad gäller rätten till ett effektivt rättsmedel som avser vittnesförhör via videokonferens väcker domen ett antal frågor av vikt för en effektiv bevisinhämtning. I vilken situation ska ett vittne kunna använda ett sådant rättsmedel och vad ska prövningen avse? Vad ska rättsföljden av prövningen bli? Vid vilken tidpunkt ska rättsmedlet vara tillgängligt - före eller efter - att vittnesförhöret ska hållas? Vilken roll ska den utfärdande respektive den verkställande medlemsstatens rättsliga myndigheter ha i kontrollen av om ett effektivt rättsmedel finns tillgängligt i den utfärdande staten? Hur påverkas principen om ömsesidigt förtroende? Vilka konsekvenser kan avgörandet få för det straffrättsliga samarbetet? Hur kan EU-domstolen tänkas komma att utveckla sin praxis på området?

Kontaktperson: Ida Kärnström, Ju/BIRS

2. Gränsöverskridande bevisinhämtning och den fria bevisföringen

Den europeiska utredningsordern (direktiv 2014/41/EU) och samarbetet inom ramen för EU:s byrå för straffrättsligt samarbete (Eurojust) har varit helt avgörande för att svenska brottsbekämpande myndigheter kunnat få tillgång till den bevisning som EncroChat-avslöjandet gav upphov till. Försvarsadvokater i svenska rättegångar, liksom i andra europeiska länder, har invänt mot att bevisning som kom från dekrypteringen av EncroChat inte borde tillåtas. Överensstämmer rättsläget med den praxis som tycks finnas hos våra svenska domstolar?

Kontaktperson: Ida Kärnström, Ju/BIRS

3. Bevisinsamlingsmekanismer för att utreda krigsbrott och svenskt deltagande

Som en följd av konflikterna i Syrien, Irak och Myanmar har s.k. bevisinsamlingsmekanismer inrättats av FN (UNITAD, IIM och IIMM). Tankar på att inrätta en sådan mekanism för att kunna samla in och bevara bevisning om brott i spåren av Rysslands invasion av Ukraina har redan framförts. Det är troligt att tankar på att inrätta sådana mekanismer kommer att återkomma i sviterna av att nya konflikter bryter ut. Svenska poliser och åklagare anses tillhöra några av världens främsta krigsbrottsutredare med stor erfarenhet av att utreda sådana typer av brott begångna under olika konflikter (t.ex. Rwanda, Kosovo och Syrien). Den svenska regeringen har ingått samarbetsavtal som tar sikte på informations- och bevisdelning med UNITAD och IIM. Men skulle ändringar av svensk rätt, t.ex. lagen om internationell rättslig hjälp i brottmål egentligen behövas för att optimera samarbetet och förbättra förutsättningarna för svenska åklagare och sådana mekanismer att kunna samarbeta? Vilka förutsättningar har t.ex. dessa bevisinsamlingsmekanismer i nuläget att samla in bevisning eller prata med personer som befinner på svenskt territorium?

Kontaktperson: Ida Kärnström, Ju/BIRS

4. Europeiska åklagarmyndigheten; en strävan mot en överstatlig åklagarmyndighet?

Europeiska åklagarmyndigheten (EPPO) inrättades genom EU-förordning 2017/1939 och dess verksamhet kom igång den 1 juni 2021. EPPO:s mandat är att utreda brott begångna mot EU:s finansiella intressen. Tankar om att utveckla EPPO:s mandat till att omfatta även annan brottslighet, t.ex.

terroristbrottslighet finns redan, men några konkreta förslag finns inte. Bör EPPO:s mandat utvidgas? Bör vi inom unionen sträva mot att göra EPPO till en överstatlig åklagarmyndighet för alla typer av brott som berör flera EU-medlemsstater i syfte att mer effektivt kunna bekämpa grov organiserad brottslighet? Eller är det samarbete mellan medlemsstaternas nationella myndigheter som redan sker inom ramen för EU:s byrå för straffrättsligt samarbete (Eurojust) tillräckligt?

Kontaktperson: Ida Kärnström, Ju/BIRS

5. Utländska rättsliga åtgärder i Sverige utan svenska myndigheters inblandning?

Den svenska hållningen kring åtgärder som vidtas av utländska myndigheter i civil- och brottmål är i viss mån inkonsekvent (med undantag för de åtgärder som Sverige har accepterat i internationella avtal, t.ex. direktdelgivning i Sverige). Å ena sidan accepteras telefonförhör med parter och vittnen som finns i Sverige utan någon involvering av svenska myndigheter, även om förhöret/bevisupptagningen sker under straffansvar. Å andra sidan accepteras inte att förhör/bevisupptagning hålls på utländska beskickningar med parter/vittnen som är medborgare i den stat, vars myndigheter/domstolar vill hålla förhöret. Myndighetsutövning på svenskt territorium ska som utgångspunkt svenska myndigheter ansvara för. Vad bör egentligen vara tillåtet när utländska myndigheter vill vidta rättsliga åtgärder på svenskt territorium?

Kontaktperson: Ida Kärnström, Ju/BIRS

D. Enheten för fastighetsrätt och associationsrätt

1. En digital jordabalk - vilka fördelar finns med att övergå till digitala förvärvshandlingar vid fastighetsköp och att avskaffa fysiska pantbrev och vilka är problemen?

(Kontaktperson: Therese Klang)

2. Europabolag och europakooperativ – varför uteblir succén?

3. Lämplighetsvillkoren för fastighetsbildning – föråldrade såvitt gäller fastighetsbildning på landsbygden?

4. Investerande medlemmar i ekonomiska föreningar – hur kan och bör reglerna tillämpas?

(Kontaktperson för 2–4: Erik Hällströmer)

5. Associationsrättsliga aspekter på aktiebolaget som redskap för ekonomisk brottslighet.

6. Hur bör ett effektivt borgenärsskydd i aktiebolagslagen utformas? Är reglerna om tvångslikvidation m.m. ändamålsenliga?

(Kontaktperson för 5–6: Katarina Bilge)

7. Vilka är jordbrukarens alternativ till arrende – när och varför används inte arrendeformen?

(Kontaktperson: Lina Gruvhagen)

E. Enheten för familjerätt och allmän förmögenhetsrätt

1. Samkönade civilstånd bland EU:s medlemsstater – en komparativ studie

Hur ser det ut i Europa och vilka utvecklingstendenser finns det?

(Kontaktperson: Kristin Nordansjö)

2. Faderskapspresumtionen

Har faderskapspresumtionen spelat ut sin roll? Uppfattningen om föräldraskap och familj har förändrats över tiden och frågan är om faderskapspresumtionen alltjämt speglar de normer och värderingar som gäller i samhället och om den alltid är förenlig med barnets bästa.

(Kontaktperson: Elin Bellander)

3. Avtalslagen

Avtalslagen är mer än 100 år gammal och är skapad för ett tidevarv med andra former av avtalsslutande än dagens. Behöver hela lagen moderniseras?

Behörighet och befogenhet i avtalslagen. Behöver reglerna ses över? Behövs det särskilda regler när den ena parten är det allmänna?

Ogiltighet och jämningsreglerna. Avtal kan ogiltigförklaras. De kan också jämkas av domstol och förses med nya andra villkor. Detta sker sällan. Varför? Bör det ske oftare? Processuella aspekter? Kommersiella?

Ogiltighetsgrunderna - står de sig eller bör de ses över? Ska det in fler, t.ex. pactum turpe? Är rättsföljden av ogiltighet klar och skillnaden jämfört med rättsföljden av överksamhet och/eller hävning? Bör det finnas tidsfrist för att angripa ett avtal med ogiltighetsgrunderna från det att man insett eller borde ha insett att det fanns grund för ogiltighet eller ska man som idag kunna invänta en lämplig tidpunkt?

Privaträttsliga avtal i offentlighetsmiljö. Inte minst genom EU som inte nödvändigtvis följer svensk uppdelning mellan civilrätt och offentlig rätt synes det allt vanligare med avtalsregler i förvaltningsrätten, t.ex. i offentlighetsmiljötransporträtt eller i ellagen. Bör tydligare synkning ske mellan regelsystem? Ska skälighet eller ogiltighet i civilrätten styras av de offentlighetsreglerna? Om man åsidosätter grundläggande villkor i offentlighetsreglering, ska då t.ex. ogiltighet inträda?

(Kontaktperson: Henrik Holmberg)

4. Abandonering

Med abandonering avses vanligen att en konkursförvaltare under pågående konkurs låter viss egendom utgå ur boet och i stället lämnar egendomen till gäldenären som därmed återfår rådigheten över denna (jfr NJA 2004 s. 777, se även NJA 2009 s. 41). Abandonering är emellertid en rättsfigur som inte finns i svensk lag och inte heller har klarlagts i rättspraxis, vare sig när det gäller innebörd eller rättsliga effekter. Den är också omtvistad i den juridiska litteraturen. Bör abandonering lagfästas i Sverige som princip, och hur ska den lagregleringen i så fall se ut? Eftersom rättsfiguren finns i andra stater finns det all anledning att analysera åtminstone ett utländskt rättssystem lösningar. I en uppsats om abandonering kan även behandlas praxis om miljöansvar vid konkurs från Mark- och miljööverdomstolen.

(Kontaktperson: Kristin Nordansjö)

5. Efterföljande köparens möjligheter att göra gällande en garanti

Vad gäller för den ”legala garantin” och en frivillig, kommersiell garanti om den konsument som köpt en vara av en näringsidkare i sin tur säljer varan till en efterföljande köpare? Har den efterföljande köparen någon möjlighet att göra anspråk på garantier och, om så vore fallet, under vilka förutsättningar? Frågan är intressant bl.a. mot bakgrund av HD:s praxis på senare år på B2B-området (se t.ex. NJA 2015 s. 1040).

(Kontaktperson: Henrik Holmberg)

6. Elektroniska avtalsslut

Internet of Things och AI kan leda till nya slags frågeställningar inom avtalsrätten. Vad händer om t.ex. ett smart kylskåp automatiskt skulle beställa fel sorts mjölk eller i fel kvantitet? Vem ansvarar för ett sådant fel i avtalsslutet? Ett annat exempel som omnämns är att en s.k. röstassistent missuppfattar en beställning.

(Kontaktperson: Henrik Holmberg)

F. Enheten för immaterialrätt och transporträtt

1. Tilläggsskydd för läkemedelspatent

Systemet med tilläggsskydd för patent inom EU regleras i ett antal EU-förordningar men beviljas och hanteras administrativt på nationell nivå. Hur har EU-domstolens praxis inverkat på systemet med tilläggsskydd? Vad är relationen mellan tilläggsskyddens skyddsomfång och grundpatentets skyddsomfång? Hur påverkas systemet med tilläggsskydd av det enhetliga patentpaketet och hur ska systemen samspela i framtiden? Vad finns det för utmaningar och alternativ till lösningar för att skapa större enhetlighet för tilläggsskydd i Europa?

2. Geografiska ursprungs-beteckningar

Vad finns det för system för att skydda geografiska ursprungs-beteckningar i Sverige, EU och internationellt? Vad finns det för likheter och skillnader mellan dessa system och andra immaterialrättsliga system? Vilka överlappningar kan finnas mellan ett eventuellt kommande system med

skydd för geografiska ursprungsbeteckningar för hantverk- och industriprodukter och andra immateriella rättigheter?

(Kontaktperson för 1–2: Mirjam Gordan)

3. Transkategoriell rättskraft vid förbudstalan i varumärkesmål respektive marknadsföringsmål

Samma faktiska omständigheter kan ha omedelbar relevans för frågan om förbud ska meddelas mot viss marknadsföring enligt marknadsförings-lagen respektive varumärkeslagen. Ett förbud kan dessutom få likartad utformning oberoende av vilken lag det stödjer sig på. Det kan mot den bakgrunden ifrågasättas om käranden, på samma sätt som före införandet av Patent- och marknadsdomstolarna, kan föra två processer om vad som kan betraktas som samma fråga (se Patent- och marknadsöverdomstolens beslut den 31 maj 2021 i mål nr PMT 694-20).

(Kontaktperson för 3: Viktor Kamlin)

G. Enheten för lagstiftning om allmän ordning och säkerhet och samhällets krisberedskap

Vad är biometriska uppgifter?

De brottsbekämpande myndigheterna får under vissa förutsättningar behandla biometriska uppgifter. Det kan t.ex. handla om att använda programvara för ansiktsgenkänning. Begreppet biometriska uppgifter är samtidigt svårtillgängligt. Vad är egentligen en biometrisk uppgift?

Går det att precisera den tekniska och rättsliga innebörden?

(Kontaktperson: Max Stille)

H. Straffrättsenheten

Förtal och försvarlighet

Straffbestämmelsen om förtal riktar sig mot den som den som pekar ut någon såsom brottslig eller klandervärd i sitt levnadssätt eller annars lämnar

uppgift som är ägnad att utsätta denne för andras missaktning. Förtalsbestämmelsen är uppbyggd så att ett uppgiftslämnande som är ägnat att utsätta någon för andras missaktning ändå kan vara straffritt om det var försvarligt att lämna uppgiften och den som lämnat uppgiften visar att den var sann eller att han eller hon hade skälig grund för den. En fråga som med koppling till metoo och de utpekningar i sociala medier som förekommit i efterspelet efter det – är om den som blivit utsatt för t.ex. ett sexualbrott bör ha rätt att använda sin yttrandefrihet för att offentligt namnge gärningsmannen även om han eller hon inte dömts för brottet? Skulle detta i så fall kräva en lagändring?

(Kontaktperson: Simon Rosdahl)

I. Grundlagsenheten

1. Regeringens handlingsutrymme i ljuset av förvaltningens självständighet – en analys

Den statliga förvaltningen lyder under regeringen men är självständig i sin rättstillämpande verksamhet i enskilda fall. Det är ofta lätt att avgöra när en myndighet handlägger ett ärende som innefattar myndighetsutövning. Men var går egentligen gränserna för självständigheten i fall som rör tillämpningen av lag enligt 12 kap. 2 § regeringsformen?

2. Hur dras gränserna upp för de subjekt som utgör olika delar av det allmänna när det gäller skyddet för grundläggande fri- och rättigheter?

Var och en är gentemot det allmänna tillförsäkrad vissa grundläggande fri- och rättigheter. Med uttrycket det allmänna avses riksdag, regering, förvaltningsmyndigheter, domstolar och kommunala beslutande församlingar men ibland också privaträttsliga organ eller företag som anförtrotts myndighetsutövning. Hur dras egentligen gränserna för det allmänna upp utanför det klara området och vilka konsekvenser får gränsdragningen för bl.a. omfattningen av fri- och rättighetsskyddet?

(Kontaktperson för 1–2: Tove Axelsson)

3. Religionsfrihet – en absolut rättighet, eller?

De positiva opinionsfriheterna knyter nära an till varandra och är delvis sinsemellan överlappande. Religionsfriheten kan inte begränsas annat än genom ändring i grundlag. Samtidigt framgår av uttalanden i förarbetena till regeringsformen att en begränsning som görs av någon av de övriga begränsningsbara opinionsfriheterna inte ska ses som en begränsning av religionsfriheten. Vad innebär detta för religionsfriheten? Kan religionsfriheten upprätthållas om t.ex. mötesfriheten begränsas helt och hållet? Kan man verkligen säga att religionsfriheten är absolut, och vad innebär det i så fall i fråga om frihetens räckvidd? Hur förhåller sig grundlagsskyddet till den motsvarande frihet som skyddas i Europakonventionen? Är den rådande ordning ändamålsenlig?

4. Yttrandefrihetens gränser vid olika former av kulturyttringar

Yttrandefriheten är enligt regeringsformen en frihet för varje medborgare att meddela upplysningar samt uttrycka tankar, åsikter och känslor.

Yttrandefriheten är inte absolut utan får begränsas genom lag, men bara för att tillgodose ändamål som är godtagbara i ett demokratiskt samhälle och under vissa i grundlagen bestämda förutsättningar. Straffbestämmelser kan utgöra begränsningar av yttrandefriheten och normalt sett innebär inte sådana bestämmelser att det uppkommer en konflikt med grundlagen.

Däremot kan, som Högsta domstolen nyligen konstaterat, yttrandefrihetsrättsliga aspekter få betydelse när det gäller att bedöma vad som till exempel kan vara ett hot. I det avgörandet bedömde domstolens majoritet att innehållet i en viss låt ryms inom vad som får accepteras och som därför inte är straffbart. Det kan vara intressant att i olika avseenden titta närmare på gränsdragningen mellan yttrandefriheten och brott. Innebär HD-avgörandet att det är fritt fram att framföra hot – så länge det sker i form av musik eller något annat konstnärligt uttryck? Vilka omständigheter bör vara avgörande vid bedömningen? Skulle bedömningen till exempel ha blivit en annan om artisten var en annan? Kan HD:s bedömning appliceras på andra brott än olaga hot? Till exempel förtal?

(Kontaktperson: Therese Thorblad)

J. Enheten för migrationsrätt

Asylsökande som utgör en säkerhetsrisk – hur påverkas processen och

möjligheten att beviljas uppehållstillstånd? Hur hanteras verkställighetshinder?

(Kontaktperson: Anna Westling)

K. EU-enheten

1. Fördjupat samarbete

En uppsats skulle kunna jämföra de exempel på fördjupat samarbete (dvs. att en grupp av MS bestämmer sig för att samarbeta på ett område där tillräckligt stöd av samtliga MS inte har kunnat uppnås) som numera finns och analysera vilka möjligheter och svårigheter som en framtida utökad användning av möjligheten till fördjupat samarbete kan föra med sig.

2. Rättsstatsprincipen

Utvecklingen inom EU mot bakgrund av kommissionens åtgärder och EU-domstolens praxis och de eventuella konsekvenserna för det framtida samarbetet på det rättsliga- och inrikespolitiska området.

(Kontaktperson för 1–2: Kristina Holmgren)

L. Enheten för integration och arbetet mot segregation

Av 15 § kommittéförordningen (1998:1474) framgår att om förslagen i ett betänkande har betydelse för bl.a. möjligheterna att nå de integrationspolitiska målen ska konsekvenserna i det avseendet anges i betänkandet. Vi saknar dock i dagsläget en samlad bild av hur utredningar hanterar detta och i vilken utsträckning de för ett mer utvecklat resonemang kring vilka specifika konsekvenser för integrationen som deras förslag kan få. Vi vet av erfarenhet att det ser mycket olika ut i vilken utsträckning utredningar väljer att beakta integrationsperspektivet i sina respektive betänkanden och det vore därför intressant att, utifrån en analysmodell, se utvecklingen av detta över tid.

(Kontaktperson: Emil Plisch)